

an ook een meenen, dat opgave van is.

g, dan orgel orgel kennen spast worden t Schweitzer 16 verscheen en Fransche t vooral die an het orgel met de ver- or den licht- r de geluids- schaafde ge- tegen dezen ovengenoemd chillende ge- passing vond, van het orgel llende plaats van groote n kennis ma- len Bachken- en, over zijn t te lezen in organist kan di achter het

aal genot op terende orgel zitters orgel- en uitvoerige rken, bevatte , namelijk de , het Andante en de fuga len van Bach ranc. Reeds eerscht, toont , maar tevens is, die nauw- hij speelt en wat hij speelt e brengen tot , deze kunste- n hooren wat , geen enkele e eigen kunde zo nauw mo- oelen wat de rk. En in dit s Schweitzer loor zijn regi- delijk te laten

klonken tegen elen in de E a om te trach- na in het bi- t andere. Ook ke vertolking- zen man zijn , zoo te mogen t zijn geweldig ie door Gods elaten hebben.

D. STROO.

en klein land stammen, op wenling naast oo nauwe aan- stamverschillen

d families zijn of Frankisch

el zijn van min

g toch nog niet ike verschillen haansbouw en van Noord en

het bezoeken ar ziekeherders ons land saam hun ervaringen

id-Hollandsche van de Veluwe verhalen, die stor ongelooft

pl verschil tus die Nederland het oog springt, n leeraar met

Nu is het al zoo dikwijls aangetoond, dat niemand in zijn bediening, zonder schade voor zijn werk, dat verschil kan verwaarlozen, ook is die waarheid zoo evident, dat ik mij ontslagen mag rekenen van den plicht om dat nogmaals duidelijk te maken.

Wat ik wilde doen is, in enkele artikelen trachten aan te wijzen het bijzondere in het Friesche karakter en aan te geven welke eischen dat bij zondere meebrengt voor de ambtelijke bediening in een Friesche gemeente.

Als ik het wel heb is één der meest in het oog springende eigenaardigheden van het Friesche ras, „de verstandelijkheid“; daarmee bedoel ik in de eerste plaats, dat de Friezen over het algemeen een goed verstand hebben en dat ze er ook van houden om in een leven van studie dat verstand te gebruiken en bij ontwikkeling te brengen.

Daar zijn veel Friezen, die, zooals het in het Friesch heet, „goed leere kinne en dy 't ek grach leere wolle“.

Vooral de wis- en natuurkundige vakken hebben de eeuwen door de Friezen bekoort.

De Friesche geschiedenis weet tal van namen te noemen van mannen (en onder hen veel zelfmadamen), die op dit terrein hebben uitgeblonken.

Ik noem er maar enkele.

In de eerste helft van de achttiende eeuw woonde er te Jellumburen, een gehucht onder Achlum, een boer, Klaas Gerrits Wiersma, die zich bezighield met de beoefening van de natuurkunde. Wat er van hem verteld wordt is een merkwaardig voorbeeld van „legendevorming“.

Doordat hij op de hoogte was van allerlei krachten, die God in de natuur heeft gelegd, wist hij dingen te doen, die op zijn omgeving den indruk maakten van duivelskunsten.

Hij werd in de wandeling dan ook genoemd: „Klaas kinst“.

De zonderlingste dingen worden van hem verteld.

Een enkel staaltje geef ik hier.

Een keer liep Klaas langs den trekweg van Frincker naar Leeuwarden.

Er woel een stevige koolte; een schip, dat langs de trekvaart in dezelfde richting ging als Klaas haalde hem in. Klaas vroeg of hij mee mocht varen. De schipper weigerde; hij vond het te lastig om aan te leggen en den wandelaar in te nemen. Klaas beantwoordde de weigering met een: „Nou, syl dan mar“, waarop hij doorstapte naar Leeuwarden.

En de schipper zeilde, en de wind blies de zeilen bol en het water spatte hoog tegen den boeg, maar vorderen deed het schip niet, totdat Klaas op de terugreis, 's middags, het schip passeerde en tegen den schipper zelf: „Syl nou mar fierder, mar wës letter hwat frijonliker“.

Op een anderen keer bracht Klaas varkens ter markt in Leeuwarden.

Hij verkocht de beestjes aan menschen uit de woudstreek. Deze drevon de krulstaarten huis toe; alles ging goed tot ze kwamen aan een plek waar de weg onder water stond.

Zoodra de varkens in het water kwamen veranderden ze in schoven stroo.

Verbluft en verontwaardigd keerden de drijvers naar Leeuwarden terug om te probeeren den verkoper op te sporen en schadevergoeding van hem te halen.

Spoedig vonden ze hem; op een stoepbank lag hij te slapen. Zij trachtten hem wakker te schudden, te roepen, maar tevergeefs; Klaas sliep door. Eindelijk pakt een van hen hem bij zijn been om hem desnoods van de bank te trekken, maar tot aller ontsteltenis trekt hij het been van de romp; hang voor de gevolgen, die dat zou kunnen hebben, gingen ze er haastig van door, Klaas aan zijn lot en aan den slaap overlatende.

Op zichzelf bezien, zijn deze en dergelijke verhalen dwaasheden maar op hun manier vertellen ze toch, hoe daar een eenvoudige boer zoo doorgedrongen was in de mysteriën van de natuur, dat hij den indruk maken kon van een duivelskünstenaar te zijn.

Op vasteren grond staan wij bij menschen als de gebroeders Pieter, Albert, Arjen Roelofs van Hjum, een dorpje niet ver van Leeuwarden.

Zij leefden om ende bij 1800.

De meest bekende van hen is Arjen Roelofs, die evenals de beide broers, boer bleef, maar toch een telescoop wist te ontwerpen en met behulp van een paar familieleden (eveneens boeren-werktuigkundigen) wist in elkaar te zetten, die een plaats kreeg aan het observatorium te Leiden.

Van dezen Arjen gaat onder het volk ook het verhaal, dat hij een telescoop gemaakt heeft voor Koning Willem I.

Zelf bracht hij het instrument naar den Haag en liet den koning het gebruik er van zien.

Na de demonstratie wilde één van de prinsen er ook graag eens door kijken. Maar hoe hij tuurde, hij zag niets. Toen hij daarover zijn verwondering te kennen gaf, zei Arjen: „Dat wol ik wol leauwe, heit! jimme heit hâldt de hêd er foar“.

Veel bekender dan de twee genoemden zijn Eize Eizinga, de maker van het beroemde Franeker

Planetarium en Obe Sikkens Bangma, een onnoozel uitzijende boerenjongen, die het in korten tijd bracht tot directeur van het Stuurmans-collegie te Amsterdam en examiner van 's Rijks stuurlieden.

Van een anderen Wiskundigen Fries, die in Vondels tijd in Amsterdam verkeerde, Sybrand Harmen Kardinale, maakte onze dichtervorst het volgende rijmpje:

De Vriesche Euclides hangt alleen
Van cyferletters hecht aaneen.
Bewaert toch Sybrand met u allen
Bewaert dien rekenschat getrouw,
Viel Kardinale van 't plat „hij zou
Aan cyferletters stukken vallen.“

Vooral in de 17e eeuw was het een zeer gewoon verschijnsel, dat hoeren en burgers zich bezighielden met wis- en sterrenkunde. Dat kan blijken uit het groot getal almanakken, dat in dien tijd in Friesland verscheen, en die waarschijnlijk alle werden saamgesteld, door „liehebbers“ in de wetenschap der sterrenkunde.

Zoo als toen is het nu niet meer. Allicht worden de menschen nu door te veel dingen in beslag genomen, waardoor hun energie versnipperd wordt. Maar ook nu nog zijn er bewijzen genoeg van de „verstandelijkheid“ van de Friezen. Daarvan de volgende maal.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Samenwerking.

Van verschillende zijden wordt in den laatste tijd weer aangedrongen op samenwerking tusschen de vele Kerkeraden en commissies, die aan Gereformeerde Evangelisatie doen.

Onlangs werd door een commissie ergens in Zuid-Holland daartoe een circulaire verzonden aan de desbetreffende corporaties. Nu weer heeft de Centrale Commissie voor Evangelisatie te Delft een dergelijke circulaire verzonden aan alle Kerkeraden.

Ze „wil na rijp beraad gaarne het initiatief nemen tot het bijeenroepen van een vergadering, waar getracht zal worden een Verband tusschen Evangelisatie-Commissies op te richten — indien uit ingekomen sympathie-betuigingen van te voren blijkt, dat de behoefte aan zulk een Verband algemeen gevoeld wordt“.

Over het algemeen juich ik alle pogingen tot samenwerken toe. Het komt me voor, dat wij Gereformeerden in dit stuk nog zeer veel ten achteren zijn. Op vele plaatsen wordt in den laatste tijd gearheid heijg door Kerkeraad of Commissie, al of niet tot dien Kerkeraad in verband staande. Maar op de meeste plaatsen staat men tot geen enkele andere Commissie in eenige relatie. Men arbeidt alleen, naar het inzicht, dat de leden van die Commissie hebben, en draagt in den regel ook al de schaden, aan dat alleen staan verbonden. Vandaar, dat elke poging om tot eenig onderling verband te komen, moet worden toegejuicht.

Toch geloof ik niet, dat men op de wijze, die onlangs werd beproefd en die nu weer door Delft wordt in het uitzicht gesteld, tot blijvend resultaat komen zal. Niet, dat een vergadering als Delft zich voorstelt, vruchteloos zal moeten zijn. Integendeel, ik geloof, dat het goed zal wezen en goed zal doen, dat de werkers elkaar eens ontmoeten en op verschillende dingen worden gewezen. Laat daarom de Delftsche uitnoodiging overal weerklink vinden.

Maar daarin is niet in hoofdzaak de behoefte gelegen van dezen tijd. Onlangs nog heeft Prof. Grosheide in „De Heraut“ er op gewezen, dat we aan het uitstippelen van de groote lijnen op dit oogenblik weinig behoefte hebben. Aan wat de beide gehouden groote congressen ons als erfenis hebben nagelaten, hebben we op dit oogenblik tamelijk wel voldoende om te weten, hoe men als Gereformeerde den arbeid moet aanvangen.

Er is geen reden, dat er dus nog eens weer althans in den eersten tijd een groot congres zal worden gehouden als een soort vervolg op de beide gehouden. En toch zou, als er één groote Nederlandsche organisatie kwam, haar betekenis vooral hierin gelegen zijn. Daarom komt het me voor, dat op dit oogenblik aan zulk een groote organisatie weinig behoefte is. Zulk een organisatie zou groote dingen moeten doen en bespreken allerlei principiële vraagstukken. Anders zou het houden van haar vergaderingen niet de moeite waard zijn. Een nationale organisatie kan niet voor kleinnigheden samenkomen. Reeds daarom geloof ik, dat het scheppen op dit oogenblik van één groote nationale Gereformeerde organisatie niet slagen zou, en dat het blijken zou, dat het niet dat is, waaraan we op dit oogenblik behoefte hebben.

Er is heden wel behoefte aan organisatie. Maar in kleiner kring. Want de behoefte aan samenwerking, die zich thans openbaart, betreft niet zoozeer de belichting van de principiële vraagstukken, als wel de vraag, hoe we praktisch het werk zullen aanpakken.

Zoo nu en dan merk ik, dat er menschen onder ons zijn, die niet recht weten, hoe het moet. En met een enkele wenk zijn ze geholpen en ziet men den arbeid opleven. Schriftelijk wordt wel eens advies gevraagd in een moeilijk geval. Op een kleine vergadering wordt soms een punt ter

sprake gebracht, waarmee een Commissie „zit“, om het modewoord van den problemen-tijd eens te gebruiken.

Voor deze dingen onder anderen is organisatie noodig. Die vindt men niet of zeer in het algemeen: in de verslagen der Evangelisatie-Congressen en de Acta van onze Synodes. Voor het practische werk roept menigeen om voorlichting en hulp.

Ik weet wel, dat ook deze zaken op groote vergaderingen kunnen worden besproken. Maar toch zijn vergaderingen, die uitgaan van nationale organisaties, en die dus groot zijn, daarvoor minder geschikt. Daar hooren we referaten; die kunnen in stilheid worden aangehoord, gelijk zulks betaamt. Daarna komt het debat. Een broeder, die iets wil vragen, stelt misschien zijn vraag. Misschien, omdat er velen zijn, die op een groote vergadering hun mond houden, en met hun onbeantwoorde vragen weer naar huis gaan. Maar als die broeder een vraag toch stelt, wordt hij beantwoord. Misschien in het algemeen en kort, omdat de spreker er velen te beantwoorden heeft. Daarna nog weer het woord te vragen, is niet altijd doenlijk. Het geval, waarop de vrager doelde en waarover hij licht wilde hebben, kan niet voldoende worden afgehandeld. Dat is het bezwaar tegen groote vergaderingen; ze blijven te veel in algemeenheden hangen. Voor practisch werk zijn ze niet steeds de meest aangewezen plaats. Dat kan beter op kleine vergadering gebeuren.

Daar kent men elkaar. Daar is de kring kleiner. Daar is de sfeer vertrouwelijker. Daar bepaalt zich de bespreking niet, zooals gemakkelijk op grootere vergaderingen geschiedt, tot algemeenheden, maar gaat men over en weer door een tweegesprek op de dingen in. En zoo bereikt men resultaat, dat een grootere vergadering niet licht kan bereiken.

Er is ook nog een andere reden, waarom het houden van kleinere vergaderingen gewenscht is boven grootere. Als men vergadert uit het geheele land, spreken daar broeders over een of ander onderwerp, die uit verschillende streken van het land komen. In die streken zijn de omstandigheden geheel verschillend. Er wordt b.v. gesproken over huisbezoek. Maar daarover kan iemand uit de groote stad niet zoo gemakkelijk spreken met iemand van het platteland. En iemand uit Drenthe niet met iemand uit Noord-Holland.

Wel, zoolang men in algemeenheden blijft hangen. Maar, daarover zijn we het immers nu eens, aan algemeenheden hebben we geen behoefte. Te zeggen, dat die menschen toch zoo groote behoefte hebben aan het Evangelie; dat ze persoonlijk moeten worden bereid en bezocht; dat we moeten trachten te kennen hun noden en hun bezwaren — oeh, dergelijke redeneeringen behoeven we nu, in 1928, niet meer tegen elkander te houden. Dat weten we nu zoo zachtjesaan wel.

En als we op de bijzonderheden ingaan en gaan vragen naar het hoe van dien arbeid, dan gaan de wegen uiteen ten deele. Dan blijkt, dat in de stad anders moet worden gearheid dan op het platteland. Dat Drenthe andere menschen heeft met andere houding tegenover het Evangelie dan Amsterdam en Zuid-Holland.

Dan is iemand uit Amsterdam of Den Haag niet de eerst aangewezen om de broeders uit Drenthe voor te lichten in hun moeilijkheden. En een broeder uit het Noorden gevoelt soms niet veel van de moeilijkheden, die een spreker of debater uit Amsterdam ontwikkelt.

Voor het algemeene principiële deel is samenwerking van alle Gereformeerden in het geheele land en daarbuiten misschien wenschelijk. De groote lijnen zijn dezelfde voor den geheelen arbeid en bij allen, die arbeiden. Daarvoor hebben we onze groote congressen en onze nationale organisatie.

Maar zoo spoedig we aan het practische werk toekomen, treedt het speciale op den voorgrond. En dat is niet altijd in alle plaatsen en voor alle streken hetzelfde. Over den practischen arbeid in Noord-Holland kunnen de broeders in die provincie het beste onderling overleggen. Drenten kunnen het beste samen spreken over de vraag, hoe in Drenthe de arbeid het best wordt geregeld en met welke wapenen het oude Drentsche heidendom wordt bestreden.

Om deze dubbele reden geloof ik, dat het een weinig een anderen kant uit moet dan de broeders in Delft zich hebben voorgesteld.

Vooreerst, omdat de groote lijnen voor het oogenblik met voldoende duidelijkheid zijn uitgestippeld. Wat we noodig hebben, is niet principiële voorlichting aangaande de groote beginselen, maar practische bespreking over de details.

En, in de tweede plaats, omdat die practische bespreking het beste geschieden kan niet in groote vergaderingen van het geheele land door menschen, die elkaar niet kennen en in elkaars gedachten niet zoo gemakkelijk kunnen komen.

Maar die komt het beste tot stand in kleine vergaderingen van menschen uit dezelfde streek met dezelfde bevolking en dezelfde noden. Kleine vergaderingen zijn voor practisch werk meer aangewezen dan groote.

Dus: na en naast Delft is er nog méér noodig. Misschien is een en ander de overweging waard.

Hoe het dan moet, ook daarover heb ik me voorgenomen, iets te schrijven.